

NOVI GLAS

MAGACIN HAK-A

3/4, 1987.

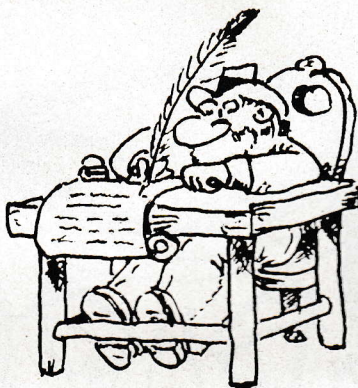
Dragi mladi prijatelji!

Kot stara članica HAK-a štala sam začudjena odnosno razljutena članak zadnjega Novoga Glas-a o „Zeleni“. Demokracija živi od raznolikosti, živi od različnih mišljenj. U impresumu pišete, da je Novi Glas neodvisan. U neodvisnom listu nikako ne more izajti ovakov članak, kade samo još fali rečenica: „Zato podupirajte kod izborov našu listu!“

Članak kaže, dragi prijatelji, da

1. niste objektivni
Jer ako o „Zeleni“ i Socijalisti pišete, onda morate zbog objektivnoga informiranja i o Narodnoj stranki pisati. To mislim ne samo zato, kad sam mandatarka, nego i zato kad kot demokratkinja želim u neodvisnom listu i neodvisnu informaciju.
2. niste dosta informirani
Nije istina, da su velike partije ignorirale manjinsko pitanje, nego znamda je kade falio motor za ova pitanja. Ja samo morem posvidočiti, kako je to u mojoj stranki. Ja sam moje obećanje u zemaljskom saboru ponovila na mojem materinskom jeziku — s tim

sam bila prva (a ne K. Smolle!), ka je stavila ov znak. Ugodalo mi se je, da realiziram projekt gimnazije s obavezanim predmetom „Hrvatski“. Ov projekt je i za mene provizorno rješenje, dokle nimamo vlašće gimnazije, kot nam je to obećano. Imamo dozvolu ku smo realizirali u Željeznu i u Gornji Šica. Svaki Vam

more potvrditi, da ovoga ne bi bilo, ako ja ne bižim i gledam, da se ne samo govori, nego i čini!

Na žalost sam ja do sada već djelala, a ne vikala. To morete i pratiti, ako štete Hrvatske Novine. Poglejte „objektivnost“ ako Marijana Grandić ča obiće — a ako ja ča udjelam. Prispodobite naslove!

Ufajući se, da će Novi Glas biti u budućnosti zaista objektivn, Vam želim za Vaše studije sve dobro i Vas pozdravljam

Zlatka Gieler

Predbacivanje neobjektivnosti po našem mišljenju nije opravdano. Da bi Narodna stranka imala takov program kot su ga predložili Zeleni za svoje političko djelovanje, bi to bili sigurno objelodanili u Novom Glasu. Da bi Mlada Narodna stranka zaključila prohrvatsku rezoluciju kot je to djelala Mlada Socijalistička stranka, onda bi to sigurno bili takaj publicirali u NG.

Znamda je opravdana kritika, da nismo pisali, ča je Zlatka Gieler izvojevala. Ali osvidočeni smo, da se nije zalagala za upeljanje podučavanja hrvatskoga jezika u Željeznu i Gornji Šica samo zbog toga, kad je to bilo u interesu Narodne stranke. Istotako smo osvidočeni, da se i dir. Wiltschko u Gornjoj Pulji nije iz partijskih uzrokov zalagao za upeljanje takozvane Panonske gimnazije.

redakcija NGa

POMOZIMO SI SAMI

*Ti bi rado pomogao a neznaš kako to djelati?
Nazovi telefonski broj 0222/65 14 014
i dostat ćeš potribne informacije.*

U V O D N I K

Po dvi ljeti ću prestati biti urednikom NOVOGA GLASA. Po dvi ljeti u ki sam doživio čuda lipih trenutkov - pa neću ni tajati dost turobnih. U jednoj vrsti vicev se svenek pita: „Hoćete li čuti najprvo dobru vist ili prlje čemerniju?“ Ov moto bi kanio preminjiti i Vas, dragi štitelji, pitati: „Hoćete li čuti turobniju(e) činjenicu(e) ili veseliju zač sam prestao s NOVIM GLASOM?“ Ča me je najveć trapilo i ča mi se nikad nije ugodalo poboljšati je bila komunikacija med uredničtvom (to je onimi ljudi ki pišu NOVI GLAS) pa štitelji (onimi ljudi ki NOVI GLAS — više ili manje — štu). Reakcijov (bilo pismenih ili usmenih) na različne članke je bilo jako malo. Moru se pobrojiti na jednoj ruki. A ta jedna ruka kod najvećega dijela ljudi nima već od pet prstov . . . Najveć pisam je bilo na kviz u kom se je dobitniku obećala jedna pizza s pićem. Pitam se da li smo mi Gradišćanski Hrvati zaistinu tako pregledjeni

narod da samo već tamo bižimo kade, je jilo i pilo besplatno? Druga misao ku sam pri preuzeću NOVOGA GLASA euforično zaviknuo u mikrofon nekoga hrvatskoga urednika je bila zadobiti odredjen broj dopisnikov. Ovde sam imao do neke mjere uspjeha. Pomagao mi je svenek dost lip broj dopisnikov ki se je katkada smanjio, katkada povećao — ali uglavnom stajali su mi na pomoć. Da pri tipkanju i pri lay-outu nisam zdvojio (zbog vlašće nemoći vlašćih nedostatkov) to se moram zahvaliti jednomu človiku ki mi je na svoj tihi i nenametljiv način pomagao pri ovom uprav ne obljubljenom djelu. Ali naprotiv našem hrvatskom kadenju jedan drugomu ga ipak neću ovde imenovati ar znam da mu to ne bi bilo pravo. Sada ćete se sigurno pitati, dragi štitelji, kade je „ta veselija činjenica zač ću prestati s NOVIM GLASOM?“ Te „veselije činjenice“ nij. Bilo bi

„veselije činjenice“, mislite, dragi štitelji, da bi onda imao uzroka prestati s NOVIM GLASOM? Ali kot majka ljubi svoje ukočeno i zaostalo dite i se raduje svakomu „svitlomu“ trenutku, tako je meni bilo pri izdavanju NOVOGA GLASA. Veselio sam se na najmanjoj reakciji, pohvali, kritiki. Prem svih negativnih pojavov nij mi ipak lahko ostaviti po dvi ljeti ovo „moje ukočeno, zaostalo, nakazano dite“ NOVI GLAS kot urednik. Ostat ću mu i nadalje povezan iako ne kot urednik.

Novoj urednici Agniji Schuster-Čenar željim već „svitlih trenutkov“ pri izdavanju NOVOGA GLASA neg sam ih ja doživio. Ukoliko će mi biti moguće ću joj rado pomagati pri „terapijanju“ ove „nakaze“. A Vam dragi štitelji željim po zadnji put **BLAŽENE BOŽIĆNE SVETKE** | **SRIĆNO NOVO LJETO 1988.** P.S: Da se novoj urednici već javljate neg ste to Z Bogom!

S A D R Ž A J

Š t i t e l j s k a p i s m a . . .	2
U v o d n i k . . .	3
Z a p i s n i k H A K o v e g e n e r a l n e . . .	4
T r i s t u p i H A K o v o g a d j e l o v a n j a . . .	5
R e t r o s p e k t i v e i p e r s p e k t i v e . . .	6
M i n i m a m o p r o b l e m o v . N a m i d e d o b r o . . .	7
P r a k t i c i r a n a d v o j e z i č n o s t . . .	8
D i j a l e k t i l i p o Ź e l j e n j e , s e r a z l i k o v a t i o d d r u g i h . . .	9
R o b a k o v a i z j a v a s k o m s i j e s k o p a o g r o b . . .	10
G d o j e b i l a P a u l a v o n P r e r a d o v i ć . . .	11
P r e m i š l j a v a n j e o B o Ź i ć u . . .	13
C A R T O O N . . .	14
M o t i v j e s e n i u p o e z i j i . . .	15
I m p r e s s u m . . .	15

Zapisnik HAKove generalne

29. novembra je HAK održao svoju redovnu ljetošnju generalnu sjednicu u pivnici HGKD-a. Sjednica se je počela u 8.15 (to je 45 minut „cum tempore“). Na početku generalne sjednice je dosadašnji predsjednik HAK-a pozdravio sve člane HAK-a pa i zastupnike svih drugih nazočnih hrvatskih društava. HNVŠ je zastupao dr Herbert Gassner, Feri Gregorić i Demeter Karall HGKD, dr Andorfer i Hubert Rešetarić KzPGH, a zastupnik Kolo Slavuj-a je bio Klaus Čenar.

Predsjednik HAK-a Petar Tyran bavio se je u svojem izvještaju s različnim aktiviteti prošloga društvenoga ljeta. Početkom novembra prošloga ljeta se je po dugom času opet održao DAN SRIDNJOŠKOLCEV u Beču. Već od 30 sridnjoškolcev iz sjevernoga i sridnjega Gradišća je dva dane boravilo u Beču da se upozna s HAK-om i mogućnosti studijuma. Demonstracija za prava manjin ka se je priredila 31. januara ovoga ljeta je bila po riči Petara Tyran najvažnija politička akcija. Pri ovoj demonstraciji je sudjelivalo i par stov Gradišćanskih Hrvatov.

Djelatni krug u IZÖV-u se bavi s novim zakonom o narodni grupa. Pitanje čuvarnic stoji ovde na prvom mjestu. HAK zastupa u ovom pitanju i teritorijalno i roditeljsko pravo.

Osnovalo se je i novo pokrovno mladinsko društvo takozvani VOS (Volksgruppen-solidarität) komu su uz gradišćanske Hrvate pristupili i koruški Slovenci i gradišćanski Ugri. Ča naliže suradnju s Hrvats-

kom je Petar Tyran istaknuo slijedeće aktivnosti: jezični tečaji za sridnjoškolce i studente u Punatu, folklorni tečaj, tečaj za Slaviste u Dubrovniku pa i karavnu u Rovinj, kamo su se skupa s HAK-ovci odvezli i Mjenovci, ki su prošlo ljeto priredili DAN MLADINE. Petar Tyran se je i žalio ča gradišćanskohrvatski studenti premalo koriste stipendije za Hrvatsku ke HAK-u stoju na raspolaganje. O ideji gimnazije je naglasio predsjednik Tyran da HAK podupira sve akcije u vezi s gimnazijom: bilo to „gimnazija narodnih grup“ u Borti, hrvatski razredi u Gornji Šica i Željezni ili Panonska gimnazija u Gornjoj Pulji. HAK forsira ali isto „Interkulturnu gimnaziju“. Nadalje HAK gaji isto ideju većejezične gimnazije u Beču za Hrvate, Čehe i Ugre.

U vezi s izborai za gradišćanski sabor je HAK kot nadstranačko društvo pozdravilo kandidaturu Marijane Grandić kod Zelenih.

Najuspješnija zabavna akcija HAK-a skupa s Mjenovskom mladinom je bio u Mjenovu priredjen DAN MLADINE. Posebno se je predsjednik Petar Tyran zahvalio mjenovskoj mladini ka je izvršno pripravila ov DAN MLADINE. Kritizirao je Petar Tyran da HAK nij mogao ispuniti svoju društvenu funkciju.

Po izvještaju predsjednika su slijedili izvještaji blagajnice i kontrole.

Pri diskusiji je pitao Metro Karall kada HAK namjerava izdati knjigu „Symposion Croaticon II“? Petar Tyran je nato odgovorio da knjiga još nij ovde. Članki su se kanili prevoditi na nimški i gradišćanskohrvatski jezik. Ovo ali

nij uspelo. Neki stručnjaki tvrdu da je materijal S.C.II zastaran u prispodobi s knjigom „Im Wandel der Zeiten“. Nudja se kompromis: izdanje knjige samo na nimškom jeziku.

Pri diskusiji se je i javio Hubert Rešetarić: na Danu mladine je mjenovska mladina postavila table s hrvatskim natpisom. Po neki dani je došla policija. Policija je išla na općinski ured u Filež. Općina je potom dala seoskomu namjesniku nalog, da odstrani table i da je odnese u općinski depot. Po njegovom mišljenju bi HAK kot nosilac DANA MLADINE morao pojt na ustavni sud. Predsjednik HAK-a je rekao da njega nigdor nij kontaktirao.

Predsjednik HNVŠ dr Herbert Gassner je oglosio da HNVŠ pruža ljudem u cijelom Gradišću mogućnost, da se uču hrvatski jezik. Nadalje HNVŠ djela na izdavanju hrvatskoga udžbenika. On i misli da si HAK mora osigurati živu subvenciju za daljnje uspješno djelovanje.

Po diskusiji se je rasteretio stari odbor. Predsjednik HGKD-a Metro Karall je preuzeo „interregnum“. Pri odibiranju novoga odbora je došlo do slijedeće konstelacije.

predsjednik Jandre Palatin potpredsjednik Stefan Roth tajnik Franjo Schruiff zamjenik tajnika Anita Csenar blagajnik Klaudija Fabianits zamjenik blagajnika Kristina Karall referent za kulturu Stefan Pauer referent za kulturu Sandra Horvath referent za kulturu Jakov Zvonarits

referent za kulturu Agnija
Lippl
referent za kulturu Evica
Schwaiger
referent za sridnjoškolce
Stanko Horvath
referent za sridnjoškolce
Isabella Oszvald
referent za sridnjoškolce
Jelka Jordanits
referent za sridnjoškolce
Gerhard Milalkovits
referent za sridnjoškolce
Zlatka Krizmanits
referat za štampu Petar Tyran
referat za NOVI GLAS Agnija
Csenar-Schuster
kontrolor Jani Mikula
kontrolor Gerlinde
Stern-Pauer

Novi predsjednik Jandre
Palatin je onda predstavio
plane za buduće djelovanje.
Tako HAK kani zadobiti s raz-
ličnim akcijama već ljudi (Ovo
ljetu su se jur priredili DANI
SRIDNJOŠKOLCEV u Beču;
nap. uredništva). Ča naliže
društveni aktivitet će HAK pri-
rediti karavanu, skupno ski-
janje i priredbe na svaki
četvrtak. Na van čedu se
nadalje gajiti veze drugim
hrvatskim društvam, pa i Slo-
vencem i Ugrom u IZÖV-u i
VOS-u.

Po odibiranju novoga odbora
je došlo još do nekih ponu-
dov i zaključkov. Tako je
predsjednik HNVŠ Herbert
Gassner HAKovcem ponudio
boravak u Strobl am Wolf-
gangsee. Stroške će preuzeti
HNVŠ.

Na prošnju HGKD čedu se
imenovati delegat u HGKD i
sportski referent.
Stefan Pauer će biti „kon-
taktna osoba“ k socijalističkoj
stranki.

Generalna sjednica zaključila
rezoluciju na „savezni par-
tijski dan“ SP-a, u koj se soli-
darizira s predlogom mladih
socijalistov, ča naliže podu-
piranja da se osigura nastava
na hrvatskom jeziku.

Pri kraju ovoljetne generalne
sjednice HAK-a se je otpje-
vala gradišćanskohrvatska
himna.

Jezični tečaji dani mladine dani sridnjoškolcev na ovi tri stupi stoji djelovanje HAK-a za budućnost

Hrvatski akademski klub dje-
luje na različni područji, na
manjinskopolićkom, prav-
nom, obrazovanom zabav-
nom — a pred svim na tom,
da za budućnost motivira
mlade Gradišćanske Hrvate.
Mladinu motivirati za bilo-
ča! Ovu zadaću su si posta-
vile mmoge organizacije,
politićke stranke i društvena
strujanja. Svagdir je lako
koga motivirati — samo za
hrvatstvo koga motovirati je
teško. Ovo se čuje po mnogi
naši seli, društvu i obitelji. Da
to ne triba tako biti, iskusio
je HAK osebujno opet u
zadnji ljeti, mu se je ugodalo
uspješno uključiti mladinu u
hrvatsko gibanje.

Hrvatski akademski klub ima
uglavnom tri mogućnosti, tri
stupe, na ki temelji svoje dje-
lovanje za gradišćanskohr-
vatsku mladinu: dani mla-
dine svako ljetu u kom dru-
gom hrvatskom selu, jezićni
tečaji u prazniki za sridnjoš-
kolce i dani sridnjoškolcev u
Beču.

Ovde ima HAK priliku, da su
upozna s našom hrvatskom
mladinom. Ali još važnije je,
da se pojedini omladinci
upoznaju medjusobno, da
su uz odmaranje i zabav
(dalje) školuju u hrvatskom
jeziku — pak da čedu biti
koč i pripravnici aktivno nešto
djelati za daljnji opstanak
jezika, kulture i identiteta
Gradišćanskih Hrvatov.
Hrvatsko obrazovanje u
smislu jezika, povijesti, kul-
ture i literature ima nažalost
malo-ki sridnjoškolar, kamoli
drugi. Al pohvaliti moramo
na svaki način naše učitelje.
ki po različni gimnazija u

slobodnom predmetu
(početo od ovoga ljeta i
obavezni predmet na gim-
naziji u Željeznu i Gornjoj
Pulji) otpodne podučavaju
hrvatski.

Spomenuti tri stupi HAK-u
omogućavaju da kontaktira
mladinu a osebujno buduće
š studente, još prlje nego
dojdu na študij u Beč. Jur
sada ima priliku, da ove
buduće študente upozna
svojim društvom i svojim
programom, kim kani zado-
biti ove mlade, da bi došli u
krilo HAK-a. Ugodno društvo
i zabav je jedno ča im HAK
kani nudjati, početo s novim
ljetom jur u novoadaptirani
prostorija. Drugo je, da HAK
iz ovih ljudi kani načiniti
svisnije Hrvate, nego su
znamda ionako jur. Treto je,
da nje motivira za kulturno i
narodnopolitićko djelovanje
i u domaćem selu. Dost će
ih biti, ki čedu pasti kroz ovo
rešeto i ki čedu HAK hasno-
vati samo kot komunikativni
centar. Ali ostat će i odre-
djeni broj mladih ljudi, ki
čedu se zagrijati u ov posao
— pravoda i uz sve svoje
študije i cijelo drugo djelo.
Od njih, med drugimi, će u
budućnosti odvisiti, kako će
dalje pojti s Gradišćanskimi
Hrvati, ki će nas dalje zastu-
pati na van i na nutar. Ar, kot
se je to reklo pri simpoziju
prošli oktobar u Beču „prez
inteligencije manjina neće
dobiti prestiža“. Od prestiža
odvisi i uspjeh našega dje-
lovanja, višina podupiranja
akonaćno i to, kako se
moremo probiti na pravnom
polju.

p.t.

Retroperspektive i perspektive

Ako si pogledamo djelovanje HAK-a u posljednji dvi-tri ljeti, moramo ustanoviti, da je društvo bilo vrlo aktivno na manjinsko-političkom i na kulturnom polju. HAK je bio prezentan u sceni i angažman HAK-a je bio u većkom pitanju faktor mjerodavne važnosti. Naša najveća svakoljetna priredba „Dani mladine“ (u Bandolu, Gerištofu, Cogrštofu, Vincjetu i na Mjenovi), je bila uspješna manifestacija na kulturnom i zabavnom sektoru. Za različne priredbe (izložbe, koncerte, čitanja lirike i proze, svetačne akademije) smo mogli pridobiti dost naših ljudi, ali i pripadnikov većinskoga naroda. Suradnja s nekim hrvatskim organizacijama ali i s društvu izvan naše narodnosti je bila jednoč slablja, jednoč plodna, jednoč manje uspješna. U različni referati, predavanji, diskusija i članki smo mogli informirati većinski narod o našem položaju, iako se još svenek jako malo o GH zna. Demonstracije kod zemaljske vlade 1985 lj., ljetos u Beču s drugimi manjinami, nekoliko-puti u Beču pred saveznim kancelarstvom, morebit nisu imale toga odziva u javnosti, koga smo si očekivali. Jezični tečaji u Crikvenici, na Puntu i u Puli, isto kot i „karavana prijateljstva“, vikend za sridnjoškolce i večer za senijore, su bili dobro poiskani. Klupski večeri su bili većputi jako dobro, dostputi ali i vrlo slabo poiskani.

Da, marljivi i jako aktivni smo bili, tako jako smo djelali, da skoro nismo opazili, da nas je sve manje u HAK-u i da sve manje ljudi sve već djela. Puno mladih ljudi je došlo iz Gradišća u Beč, a mi je nismo pozvali u HAK.

Stoprv u posljednji dvi ljeti smo počeli svisno djelati za mlade, buduće hakovce. Na jezični tečaji, pri vikendu za sridnjoškolce i u sridnji škola. Prve posljedice toga pojačanoga djelovanja sa sridnjoškolci smo mogli ustanoviti na ljetošnjoj generalnoj sjednici. Po prvi put u posljednji sedmi ljeti se je odbor HAK-a znatno pomladio. Ljetos je došlo puno mladih ljudi, uglavnom divojke u peljajući gremij našega društva. Dosada je bilo samo sjeverno Gradišće dobro zastupano u odboru HAK-a, a sada imamo i dost ljudi iz sridnjega, samo iz juga nažalost nijednoga nij u predsjedničtvu.

Za budućnost će biti važno, da čim već mladih ljudi doprimimo u HAK pak je tako integriramo u društvo i u djelovanje, da i ostanu u HAK-u. To je uglavnom, ali ne isključivo zadaća referata za sridnjoškolce, u kom će ljetos djelati 5 ljudi. I renovacija HAK-a bi morala ovoj nakani nešto doprinesti. U novo uredjeni prostorija HAK-a će se dati štati (novine, časopise . . .), kartati, igrati šah i druge igre, poslušati i snimati ploče, piti kava itd. HAK će nastati mjesto sastanka, razgovora i zabave. Neka hrvatska mladina u Beču dojde u HAK namjesto da ide u bilo-ku kavanu. I klupski večeri po četvrtke neka budu opet atraktivniji, interesantniji i šariji. Naš program se neće baviti isključivo s manjinskom politikom sa svimi mogućimi pitanji i problemi svakidanjega žitka, s kulturnimi, povijesnimi i političkimi temami.

Priredbe ovoga karaktera kanimo nuditi našim članam od prilike svaki drugi tajedan, po ostali četvrtki ćemo se sastajati pri našem „štantišu“,

kod Anzenrubera, onde neka bude prilika za razgovor, zabavu i jačenje. Nadalje ćemo opet organizirati različne izvanredne priredbe, koncerte, literarne večere, izložbe i dr. Organiziranje svega ovoga je pretežno, ali opet ne isključivo, zadaća kulturnoga referata u kom će isto djelati pet ljudi. Mislim da smo jur tim, da smo ove dva referate ovako proširili pokazali, kade smo dosada morebit bili pre slabi. Ovoliko djelovanju „na nutar“.

Aktivnosti „na van“, to znači na manjinskopoličkom polju kanimo nastaviti kot i dosada. Promjene namjeravamo ali u slijedeći posli: zastupničtvu HAKa će se ograničiti na one gremije i kruge, kade moremo zaistinu efektivno djelovati i kade ima zaistinu smisla sudjelovati. Tim kanimo usmiriti i koncentrirati našu djelatnu snagu na one projekte, ki su vridni i korisni za nas Hrvate. U smislu korisnijega i efektivnijega djelovanja za našu narodnost će biti, da sva društva složno djelaju za jedan isti cilj. Do sada je svaki vukao za svoje uže, a na koncu je dostputi morao izviditi, da na drugom kraju konopca sidi isti Hrvat. Tim samo trošimo našu ionako jur skromnu djelatnu snagu. Velika i teška zadaća nas čeka u informiranju nimšogovoreće javnosti. Svaki Austrijanac mora znati, da je u Austriji Hrvatov. Ali kod velikoga dijela naših ljudi postoju veliki nedostatk u pogledu na znanje o vlašćem položaju. Zadaća svih društav i svih svisnih Hrvatov je, da se ova situacija promisli. Da svaki bude gizdav na svoj jezik, svoju kulturu i svoje porijeklo. I nato ča je - Hrvat!

Jandre Palatin

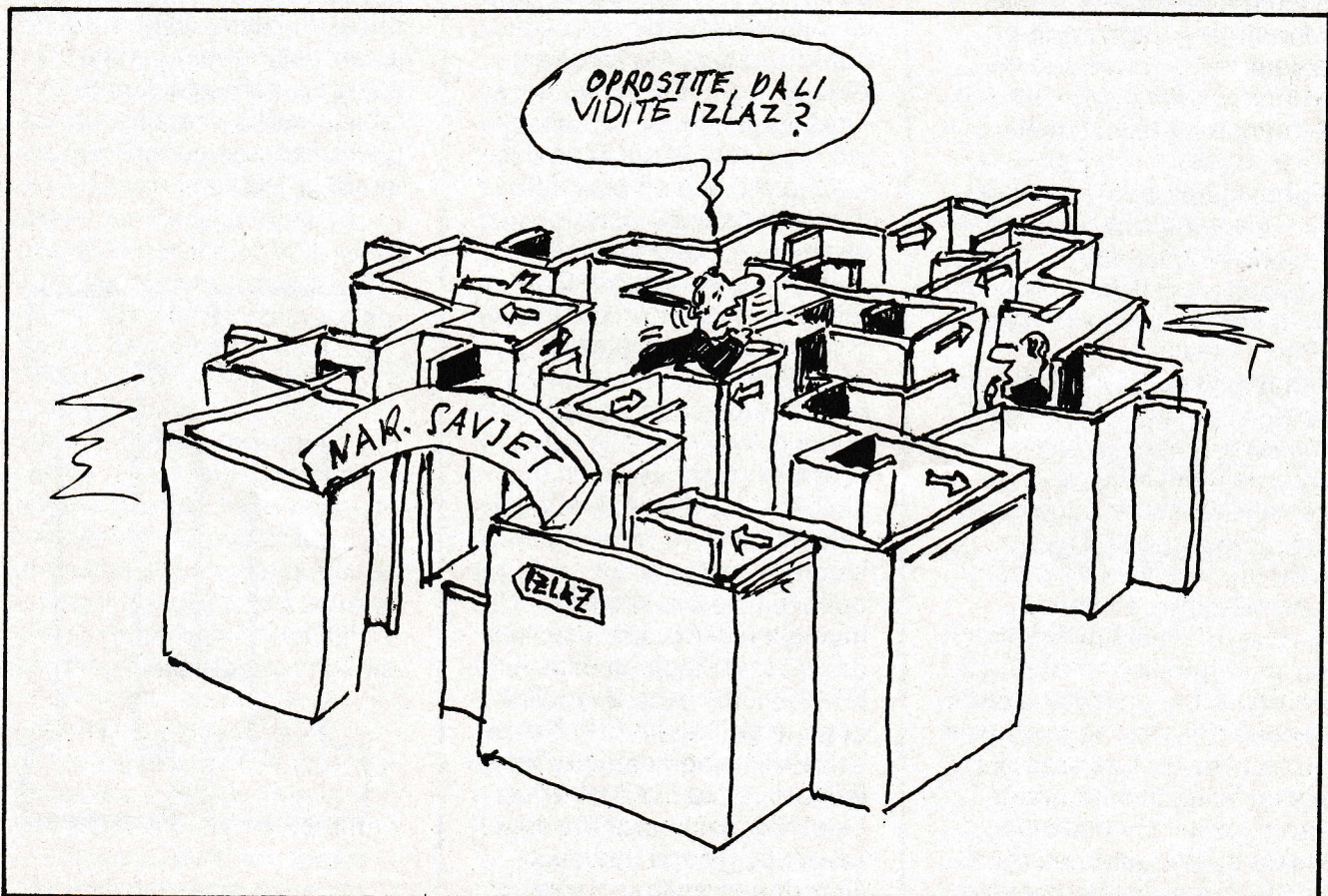
Mi nimamo problemov. Nam ide dobro

Ovu izreku smo mogli čuti pred nekoliko tajedni na televiziji - i to iz ust Hrvata. Zgora citirana rečenica je bila odgovor na pitanje, kako se stoji s hrvatskim u jednom našem selu u sridnjem Gradišću. Stresla me je ta rečenica zbog toga, ča mi je bila jur poznata — ima Robak ipak ačin su jur i Hrvati (Robaka ne brojim meda nje) naučili tu frazu. Da, do neke mjere ima pravo, jer ki nezna, ča je toplina, ta ne more reći da mu je zima, iako su mu jur nos i uši smrznuti. U sridnjem pravo, sam se pitao. Na svaki nGradišću je još jesen, ali po cijelom Gradišću jur puše ledeni zimski vjetar, u neki seli se jur smrzuje a u drugi

seli se jur sve pomrznuo. Postuju sela, kade još svi govoru hrvatski, na krčmi, u prodavaonici, na pošti, na banki, u općinskom uredu. Postuju sela, ali takovih je jur manje, u ki se „Hauptstraße“ zove „glavna cesta“. Ali u cijelom Gradišću nije još ni jednoga sela, ko bi imalo i oficijelno hrvatsko ime, kade se more po hrvatsku vjenčati, kade se hrvatski činovniki moraju po hrvatsku pominati itd. Koliko hrvatskih sridnjih škol imamo (Slovencev je oko 15000, oni imaju barem jednu ginmaziju — nas je oko 45000!)? Koliko TV-emisijov? Koliko mišanih sel je u Gradišću, u ki se u čuvarnica i osnovni škola govori po

hrvatsku? U neki seli (Cindrof, Cogrštof, Trajštof, Prodrštof) su načelniki još i zabranili hrvatsku rič u čuvarnica. Koliko Hrvatov svako ljeta umre, a koliko dice moru Hrvati nastati? Moru oni Hrvati, kim je njeva kultura i njev jezik nevažan biti zaistinu zadovoljni. Smi Hrvat, s čim je na televiziji i tim reprezentativan, zaistinu reći, da MI nimamo problemov? Da Robak ima pravo, velik dio Hrvatov je zadovoljan, bolje rečeno misli, da more biti zadovoljan. Ljudi zaistinu mislu, da imaju sve, jer nezaju ča im je Austrija jur najmanje 32 ljeta dugo dužna - a lipo potiho se smrzuje . . . .

JANDRE

Prakticirana dvojezičnost

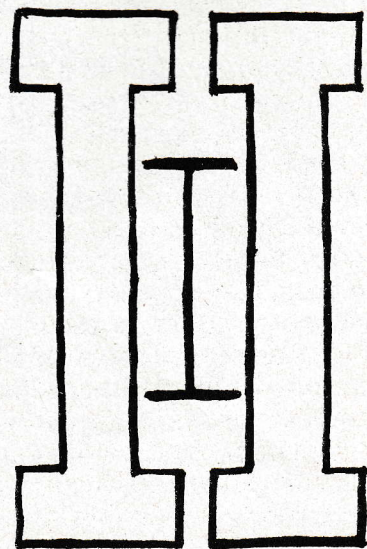
Mnogi propagiraju dvojezičnost, a zapravo se malo-kade najde ta dvojezičnost. Još i naše društvo nije dosljedno u svojem zalaganju za dvojezičnošću. Tako se na peldu HAKu nije ugodalo, da pošalje sve svoje izjave za štampu u hrvatskom i u nimškom jeziku, iako je to zaključila Generalna sjednica 1986. ljeta. Ali pozitivno je, da je društvo zaključilo, da će u principu poslati sve svoje izjave, molbe, peticije i druga pisanja ka se šalju oblasti, u dvi jeziki. Ov svoj zaključak je HAK ispunio kod najvećega dijela spomenutih dokumnetov, ali ne kod svih, iako bi to bilo potribno. Teško je naime prodikovati vodu, a piti vino. Zadovoljstvom se mora ustanoviti, da je jesen 1987. ljeta u pogledu dvojezičnosti bila jako plodna. Tako se je po drugiput u povijesti Gradišćanskih Hrvatov pojavila dvojezična, hrvatsko-nimška zbirka pjesam. Po Penklubovoj knjigi s Miloradićevimi pjesmami, je Šoretićeva knjiga „Sanje i ufanja“ druga knjiga te vrsti (ako ne brojimi hrvatsko-englesku knjigu „Ptići i Slavuji“).

Ljetos u jeseni su se pojavili i politički plakati s hrvatskimi izjavami. Uopće je bila izborna kampanja za zemaljske izbore puna dvo-, još i trojezičnosti. Zelena alternativa je još i na izborni listići firmirala s imenom stranke u nimškom, hrvatskom i ugarskom jeziku. Po prvi put u povijesti Gradišćanskih Hrvatov se je pojavio ljetos u jeseni četverbojni plakat isključivo na hrvatskom jeziku. Ov plakat je izdala Zelena alternativa. Još već je procvala dvojezičnost

ljetos pred izbori u općinske tanače. Tako su pojedine seoske organizacije dvih velestrankov izdale dvojezične liste. Počevši u južnom Gradišću se mora reć, da je Narodna stranka Pinokovca izdala po prvi put dvojezični časopis s naslovom Panorama, ki će se u budućnosti redovito pojavljivati. Dvojezični izborni list je kratko pred izbori publicirala i Narodna stranka Čajte, Čembe i Vincjeta. Omotne strane lista su bile dvojezične, a sadržaj lista je bio pak otiskan samo u nimškom jeziku. Obratno je to djelala Narodna stranka Frakanave, Dolnje Pulje, Pervan i Mučindrofa. Omotne strane su bile pisane po nimšku, a sve drugo je bilo po hrvatsku. Čisto dvojezični su bili izborni listi Narodne i Socijalističke stranke u Velikom Borištofu. Od ke strani otvoriš list, u tom jeziku ga čitaš, je glasila deviza obadvih strankov. Dvojezičan list, kot i jednojezične popratne liste je izdala Narodna stranka za Filež, Mjenovo i Gerištof. U sjevernom Gradišću je Socijalistička stranka Pajngrta izdala dvojezični izborni list. Inače od sjevernoga Gradišća nije poznata nijedna dvojezična ili samo hrvatska publikacija, ka bi služila kot reklamni materijal. Jako zanimljivo je, da su se u izbornoj kampanji za općinske izbore pojavili i hrvatski plakati. Mora se reći, da je četverbojni plakat, kim je vabila Marijana Grandić i koga je oblikovao Erih Novosel ipak služio kot uzor. Tako je Novi put za Trajštof izdao nekoliko čisto hrvatskih plakatov različnoga sadržaja. Narodna stranka u općini

Veliki Borištof je takaj imala čisto hrvatske plakate. Hrvatske parole je afiširala i Narodna stranka u općini Frakanava-Dolnja Pulja na postojeće nimške plakate i na ov način dostigla dvojezičnost. Bilo za ku stranku su vabili hrvatski ili dvojezični plakati i spisi, oni su bili jako hasnoviti za našu narodnu grupu. Pokazali su naime, da se hrvatski jezik svagdir more upotribiti, a oni su i važno sredstvo za otpor prema asimilaciji. Dvojezičnost u dvo-, odnosno trojezičnoj zemlji mora nastati samorazumljiva. Nije dosta da se samo govori o dvojezičnosti, a u svakidanjem žitku nimamo mogućnost da se s njom susrećemo. Da to ne mora uvijek biti slučaj su pokazali zemaljski i općinski izbori. Ufajmo se, da jesen 1987. ljeta nije bila zadnja u koj su reklamne table strankov zrcalile, da se u Gradišću ne govori samo nimškim jezikom.

a.g.

Dijalekt ili poželjenje, se razlikovati od drugih

Samo gradišćanskohrvatski govorite u hotelu preporučio je ončas hrvatski ambasador u Bukuresti svojim sudržavljanom ki su tržili s istočnimi zemljami. Onda da bi bili sigurni od prisluškivanja. Gradišćanskohrvatski, jezik koga još i Jugoslaveni ne razumu, u Austriji govoru sve svisnije, zbog tradicije ali i zbog gizdosti.

Tere, tere — ovako se pozdravlja tipični Gradišćanski Hrvat, kad se sastane s drugimi Hrvati u ovoj zbog svojega vina, ponekad iz zbog svojih cincljajućih tamburašev dobro poznatoj domovini, u vici besbroj puti (opravdano) omraženom Gradišću. Činjenica je, da Gradišćanski Hrvati govoru svoj vlašći jezik — zli jeziki iz Smrdljive gušterne su desetljeća tvrdile, da jedno selo drugo ne bi razumilo — i da imaju poseban odnos prema „viskomu“ književnomu hrvatskomu. Jezikoslovci govoru o tom, da postuju ravnopravno jedan uz drugoga različni gradišćanskohrvatski dijalekti kot novoseoski, uzlopski, borištovski, mjenovski, čajtanski, bandolski ili stinjački. Ali jur nekoliko ljet dugo moremo opaziti razvijanje — iako jur ne književnohrvatskoga — ipak nadregionalnoga dijalekta. Tako da se momentano ča razvija, za što je postojala jur svenek rič, ča u svojoj biti ali još nije postojalo: gradišćanskohrvatski književni jezik. Nije slučaj, da ov jezik govoru pred svim u aglomeraciji činovnikov i bankov, pekarov i učiteljev u Željeznu, u varošu ki je za gradišćanske prilike velegrad i metropola. Ova koncentracija gospodarstva, financov,

medijov i kulture je posljedica doseljenja, ka ima i svoje jezične kozegvence. Prirodni poljanski dijalekt se je odbrusio i se je pomišao s govorom novodošljakov. Sigurno se u Željeznu more čuti i izvorni klimpuški, cogrštofski ili vorištanski govor, ali to je pitanje socijalnoga — i konzervativnoga mišljenja.

Najprvo dojde dijalekt — književni jezik je manje važan

Sve jedno kako od zvana izgleda situacija, ostaje činjenica, da Gradišćanac govori svoj vlašći hrvatski jezik. Ča drugi gledaju za govor on naziva jezikom. Njegovo hrvatsko se razlikuje od hrvatskoga u Hrvatskoj ne samo u bogatstvu riči nego i u gramatici i duktusu. Moglo bi se reći, da to ništa nije osebjnoga ako postoji dijalekt uz književni jezik, da to nije ništa specifično gradišćanskohrvatskoga. Ako ki govori „schwyzerdütsch“ ili pravi „platt“, ča i pravi Nimac imati svoje probleme da razumi ove dijalekte. Ali hrvatski govor Gradišćanskih Hrvatov nije jednostavno linguistični problem, nego pitanje mentaliteta ili — ako tako kanite — nacionalno-kulturne svisti. Istina je, da se Hrvat u Gradišću najprvo uči svoj dijalekt. To je jezik njegovoga distinstva i ostaje jezik svoje svakidašnjice. On ima emocionalni ako ne znamda još i sentimentalni odnos prema njemu. Najprvo govor a onda književni hrvatski jezik — ča je najprvo kronologija nastaje hirarhija.

Ali u zadnji ljeti moremo gradišćanskohrvatski jezik i onde najti, ki je do pred kratkim bio predestiniran samo hrvatski književni jezik odnosno kade su manje svisni i školovani ljudi minjali jezik. Radio i novine sada igraju ulogu neke jezične avangarde, kako ju ne moremo čuti oko domačega stola ili na placi. Ov neo-gradišćanskohrvatski jezik se poslušati kot kad bi bio iz visokoga književnoga jezika prevodjen na dijalekt.

Ali hrvatski književni jezik je legitimiran ne samo zbog toga, kad je sredstvo komunikacije i s Hrvatima u Hrvatskoj. Ali ako sada dignemo ov govor na stupanj književnoga jezika onda je samo još jedan korak, da gledamo hrvatski književni jezik kot tudji/strani jezik. Sadašnji trend lokalnim govorom je povezan s dijalektalizacijom i u drugi zemlja, s emancipacijom i spominjanjem na rodni kraj, na domovinu.

Ili Gradišćanac govori ili piše na hrvatskom književnom jeziku — sve jedno, svenek ča skroz blistati gradišćanskohrvatski dijalekt.

Ov članak je pisan na temelju prinosa u časopisu GEO — SPECIAL, Švicarska, naslovom „Schwyzerdütsch: Mundart oder die Lust, sich zu unterscheiden“. U zgora otiskanom članku sam „Mundart“ prevodio s „govor“, „schwyzerdütsch“ s „gradišćanskohrvatski“ i „Hochdeutsch“ s „hrvatski književni jezik“. Ovim sam vam kanio samo dokazati, da i drugi narodi imaju iste ili slične probleme kot i mi. Je li je to zaista tako, preostaje vašemu sudu. ff.

tamburica

Petar Tyran

cincilin
cnicili
cinci
cin
sve je hin
kad već nisam
kad već nis'
kad već
kad i ka Krowod mea bin

Robakova izjava s kom si je skopao grob!?

U izjavi za štampu se je negdašnji poslanik u parlamenat Fric Robak bavio s koruškim školskim pitanjem.

„...nach der Drei-Parteien-Einigung über deutsch-slowenische Schulen auf Bundesebene muß darauf hingewiesen werden, daß die burgenländische Minderheitenschulfrage noch immer offen ist. Im Burgenland gilt noch immer das Minderheitenschulgesetz aus dem Jahre 1937, der Austrofaschistischen Zeit. Nach diesem Gesetz sind alle Kinder in den gemischtsprachigen Gemeinden gezwungen, am Kroatisch-Unterricht teilzunehmen, obwohl es in mehreren kroatischen bzw. gemischtsprachigen Gemeinden fast keine Kinder mehr gibt, die auch nur ein Wort Kroatisch verstehen. Durch ein Gesetz den Kindern den Gebrauch und die Erlernung einer Sprache ohne Zustimmung der Eltern aufzuzwingen, ist unvereinbar mit den grundlegenden Prinzipien einer Demokratie, denn das Elternrecht ist ein fundamentales Menschenrecht. Dazu ist der Erfolg des Unterrichtes in der kroatischen Sprache in manchen Gemeinden gleich Null, und auch die Schulergebnisse sind in zweisprachigen Schulen schlechter als in einsprachig deutschen Schulen (???; napomena uredništva). Diese meine Behauptung sollte von den zuständigen Schulbehörden wissenschaftlich untersucht werden (???; nap. uredništva). Viele Eltern verlangen, daß ihre Kinder unter den gleichen Bedingungen wie alle übrigen Kinder in Österreich den Schulunterricht erhalten, oder daß

zumindest die Schülerzahl so wie jetzt in Kärnten vorgesehen auf 20 Schüler je Klasse herabgesenkt...“

Na ovu Robakovu izjavu su slijedile različne reakcije. Tako je HAK odgovorio na ovu izjavu za štampu „...mit Befremden müssen die Burgenländischen Kroaten feststellen, daß sich das sozialistische Präsidium immer öfter der minderheitenfeindlichen Ausdrucks- und Vorgangsweise des faschistischen Kärntner Heimatdienstes bedient.

Mit seiner offensichtlichen Assimilationspolitik rückt der Vorsitzende des sozialistischen Präsidiums der Bürgermeister und Vizebürgermeister Fritz Robak in seltsame Nähe von Jörg Haider.

In einer Demokratie hat jeder das Grundrecht auf Dummheit. Dabei stellt sich nur die Frage, wie sehr jemand davon Gebrauch macht wenn er, wie Robak, behauptet, die Schulergebnisse in zweisprachigen Schulen seien schlechter als in einsprachigen deutschen Schulen. Das Präsidium, hinter dem in Wahrheit ohnehin nur der Altbürgermeister Fritz Robak zu stehen scheint, gedenkt schon jetzt in einer seltsamen und befremdenden Weise des 50. Jahrestages der Okkupation. Robak hat keine Legitimation im Namen auch nur eines geringen Teiles der kroatischen Bevölkerung im Burgenland zu sprechen. Noch weniger hat er das Recht, die Kroaten zu vertreten.

Wir fordern hiemit die Sozialistische Partei Österreichs, im Besonderen die des Burgenlandes auf, dem Präsidium

die Legitimation zu entziehen, weiterhin im Namen dieser Großpartei offene Assimilation zu betreiben.

Herr Robak verstößt unter der Schirmherrschaft des Präsidiums andauernd gegen den Punkt 5 des Art.7 Staatsvertrag 1955, demzufolge die Tätigkeit von Organisationen, die darauf abzielen der kroatischen Bevölkerung ihre Eigenschaft und ihre Rechte als Minderheit zu nehmen, zu verbieten ist“.

Učitelji na viši škola Gradišća su ovako protestirali „...die Als Fachleute mit langjähriger Erfahrung im Schuldienst stellen die Unterfertigten fest, daß

Schüler kroatischer Muttersprache, deren Elementarunterricht zweisprachig erfolgte, kein wie immer geartetes Bildungsmanko im Vergleich zu ihren Mitschülern deutscher Muttersprache aufweisen. Es muß im Gegenteil festgehalten werden, daß sich die sprachliche Flexibilität, die aus dem zweisprachigen Elementarunterricht resultiert, durchaus positiv auswirkt. Sie trägt in der Regel auch zur Steigerung der allgemeinen geistigen Beweglichkeit bei. Fachurteile kann man nur von Fachleuten ernst nehmen. Alles andere ist unseriös und sollte ignoriert werden“.

Zadnja vist

Na koncu redakcije se je govorilo, da će Fric Robak morat otstupiti od političke scene.

Da li je naša informacija bila kriva ili ne, Vi sada jur znate.

Gdo je bila Paula von Preradović

Kad bi to pitanje stavili prosječnomu Austrijancu, nije sigurno je li bi znao odgovoriti, da je ona autorica teksta austrijske himne *Land der Berge, Land am Strome* . . . Ča Paula plemenita Preradović sa svojim pjesmami domoljublja današnji dan nije *in?* Izgleda da ne, ar u knjizi žara nije moguće nabaviti nje zbirke pjesam. A kade nij potražnje, onde nij niti ponude.

Domoljublje, ta pojam se je čisto izgubio. Imati svoj zavičaj i ljubiti ga, to ne broji med najviše vridnosti današnjice. Ljudi su nezadovoljni, zdivaju vladi, još gorje, mnoge je još i sram, živiti u Austriji. I mnogi svisni gradišćanski Hrvati optužuju Austriju, da im ne da svoja prava. Da, teško je onda biti ponosan na svoju domovinu. Ali slip fanatizam je jur svenek bio pogibelan. Država nije ekvivalentna domovini. Svaki gradišćanski Hrvat bi morao biti ponosan na svoju domovinu, na Austriju, bila mu vlada po volji ili ne. Fanatizam zaslipljuje.

Paula von Preradović nas u svoji pjesma uči ljubiti domovinu. Ona je doživila, ča znači izgubiti svoj zavičaj. Rodila se je u Beču 12. oktobra 1887. umrla je 25. maja 1951. ljeta. Kad je bila dvoja ljeta stara, se je nje familija preselila u Pulu, na Istru. Priroda joj se je onde tako utisnula u dušu, da svenek iznova opjeva ta južni krajolik. Kot 14-ljetna divičica je po očevoj želji došla na katoličanski institut „Schule der Englischen Fräulein“ u St. Pölten, ali vrnula se je kot 20-ljetna opet u Pulu. 1913. ljeta je otputovala u München, da bi onde kod Črljenoga križa apsolvirala tečaj za njegova-

teljicu, ali onda još nije znala da je za svenek zbogom dala svojemu zavičaju. Prvi svitski boj je vrijeda izbusnuo, i ona se je u lazaretu, ki je bio smješćen u zgradi Bečanskoga univerziteta, javila kot bolničarka. Onde je upoznala svojega budućega muža dr. Ernsta Moldena, ki je onda

DER GUSLAR

Den braunen Hirtenmantel
aufgebreitet
Sitzt wirren Haars der Alte auf
den Steinen,
Indes er zittrig streichend auf
der einen
Saite der Gusla sein Gedicht
begleitet.

Er singt das Lied vom König
Vukašin,
Wie er der Vila Hemd geraubt
und Krone
Beim Kolotanz. Vom starken
Königsohne
Marko, dem Helden, singt er
vor sich hin.

Unzählige Lieder weiß er,
lang und schwer,
Und singt sie frei mit unbeirrtem
Munde.
Sein Enkelsohn jedoch, der
lesen kann,

Kauft aus der Händlertasche
schmierigem Grunde
Kalenderschwatz und
Kriminalroman.
Bald kennt die alten Lieder
keiner mehr.

bio docent povijesti na Peštanskom univerzitetu. Vjenčali su se 1916. ljeta. Svojemu mužu je kot žena diplomata slijedila u poslanstvo u Dansku i Nizozemsku. Intenzivnije je počela

pisati pjesme stoprv po njevom povratku u Beč, kade je Ernst Molden postao glavnim urednikom austrijskih novin „Die Neue Freie Presse“. Hištvo im je postalo duhovnom zajednicom, koj su bili temelj skupni interesi. O svemu su, se skupno dogovarali, svaki verzuš pjesam su skupno promatrali i kritizirali. Ovo otrprilike piše Ernst Molden u svojem djelu „Skizzen zu einem Porträt“, u kom se spominja svoje žene, čiji žitak je — prem borbe i betega — bio savršen i plodan. Kratko prlje neg je umrla, je nje mužu odrecitirala svoju pjesmu „Deine Hände“, ku je bila napisala jur u mladi ljeti, ar si je upravo u skradnjoj uri željila duševnu potporu svojega muža. Zadnji redi te pjesme naime glasu:
„ . . . wenn ich in der letzten
Not deine Hände halten
kann.“ To je samo jedan znak, kako ispunjeno je moralo biti hištvo Paule Preradović s Ernstom Moldenom. Njev stan je bio pravi duhovni salon, kružok inteligencije Beča onoga vrimena.

Paula von Preradović je s Prvim svitskim bojem izgubila svoju domovinu, raspala se je monarhija, Austrija je izgubila sve svoje slavske zemlje, i Istru. Paula Preradović ali nikada nije potisnula tu staru Austriju, svoju staru domovinu, nego je u svoji pjesma žalovala za njom. Pravoda je vrijeda po boju obljubila i novu Austriju, ali pjevala je još svenek o jugu, zato je i nje prvu zbirku pjesam „Südlicher Sommer“ nakanila zvati „Verlorene Heimat“.

Paula plemenita Preradović proizlazi iz hrvatske obitelji. Nje stariotac Petar

ISTRIANISCHE LANDSCHAFT

Der Hirte singt, die Wolke
loht,
Die Heide liegt im Abendrot.
Die Heide duftet weit und
breit
Nach Thymian und
Einsamkeit.
Es droht die Stadt von ferne
her
Und an den Hügeln bleicht
das Meer.

Preradović je poznati hrvatski liričar za vrime ilirizma. On se je oženio za Talijanku, Paolinu de Ponte. U tudjini su ga obuzeli tudji običaji i tudja ćut. Nije mu se ugodalo zakrpati školju u njegovoj duši, ka je nastala med domovinom i tudjinom. Iz hištva Petra Preradovića s Paolinom de Ponte je proizašao sin Dušan, ki se je u Beču kot adjutant, podredjen cesarskomu marinskomu komandantu, upoznao s Nimicom iz ofircske familije Falke von Lilienstein iz Ugarske. Zeo ju je za ženu, ali Dušan — sviestan Hrvat — kod njegove žene nije stekao ono razumivanje za svoju nacionalnu ćut, ko je očekivao. Mala Paula je odgojena u nimškom duhu, ali slavski jerb je nosila u sebi i ga čuvala brižljivo. Svoje pjesme je prožimala slikami iz ditinstva i očeve domovine, koj je bila već sklona, nego *majčinoj*. Iako je doživljavala, kako je nje otac, ki je bio Hrvat s dušom i tijelom, bio sam i nesričan uz svoju ženu, ipak ta dilema, protiv ke se je jur borio nje stariotac, nije obladala Paulu von Preradović. Cio svoj život je opjevala domovinu svojih preocev u jeziku, koga ju je majka naučila, ali nje nutarnja slika je ipak bila slika očevih preocev.

Paula Preradović je pjesnikinja krajolika, u kom človik more upoznati sebe i svoju dušu, a to je put k Bogu. U toj prirodi ali i človik

mora ispunjavati zadaće, čuvati ju, a ne razarati ju. Preradovićeve poruka paše u današnje vrime kot još nikada prije. Nje liriki je utisnula pečat i diboka katoličanska vjera. Mnoge pjesme ilirca Petra Preradovića je njegova nećakinja prevodila ili upotriabila za vlašća djela. Samoubistvo staramajke i smrt kćere staristarjih je Paula Preradović stvorila podlogom za svoj roman „Pave und Pero“.

GESPRÄCH BEI NACHT

„Sag, was liegst du wach mit
nassen Augen,
Weib? Was schläfst du nicht
in tiefer Nacht?“

— „Schlaf mich flieht, weil ich
die Heimat schaute,
Weil sie wiederkam in tiefer
Nacht:
Weiße Häuser blendend in
der Sonne,
Grauen Ölbaums gramzer-
rißne Zweige,
Sanfte Hügel senkend sich
zur Küste
Und der Buchten silberblauer
Kranz.“

— „Denke nicht der blauen
Buchten immer,
Nicht der Hügel senkend sich
zur Küste,
Nicht der traurigen
Olivenbäume,
Nicht der Häuser, weiß im
Sonnenschein.
Nimmer denke der versunken-
nen Dinge!
Kostbar ist der Schlaf der tie-
fen Nacht.“

— „Lasse, Lieber, mir die holden
Bilder,
Lasse mir sie leuchten in der
Nacht!
Denn was blieb mir von der
alten Heimat
Als die Tränen, die ich um sie
weine,
Als die Lieder, die ich von ihr
singe,
Als die bunten Bilder in der
Nacht!“

Vodila je prijateljstvo s poznatim kiparom Ivanom Meštrovićem, o čiji djeli je napisala cijeli red sonetov, ki su bili mišljeni za Meštrovićeveu knjigu, ali kašnje su se tim sonetom pridružile i pjesme o krajoliku. Paula von Preradović je napisala četire zbirke pjesam, od kih sam jur spomenula „Südllicher Sommer“, ostaju još „Dalmatinische Sonette“, „Lob Gottes im Gebirge“ i „Ritter, Tod und Teufel“. Od romanov je najpoznatiji „Pave und Pero“, ki se da nabaviti i ki je ljetos novo izašao. Spomena vridni su i „Versuchung des Columba“, „Königslegende“ i „Ein Jugendreich“. Napisala je još i jednu pripovjetku „Nach dem Tode“ i neka dramska djela.

Za vrime nacionalsocijalizma su se, ona i nje muž, angažirali u pokretu otpora, zato su bili još i inhaftirani. Ali Paula Preradović se je sve nek — i u teški časi — priznavala Austrijanstvu. Nje muž Ernst Molden ju naziva „Tochter der verlorenen wie der verbliebenen Heimat“ i pravom Austrijankom. Ča joj je ali utisnulo ta austrijanski pečat? Pojava nacionalnih mišavin — to je po sebi osebitost Austrijanstva, to bi rekao Franz Theodor Csokor, autor i bivši predsjednik austrijanskoga PEN-kluba.

Znajući za to, moremo i mi gradišćanski Hrvati biti svistni Austrijanci, a uza to i svistni Hrvati. I Paula Preradović je genijalno znala povezati nimški element sa slavskim. Zač to mi ne bi znali, gradišćanski Hrvati, ki imamo istu sudbinu kot i autorica austrijanske himne?!
Agnjica Schuster

Literatura: Reginald Vospernik, Disertacija: *Paula von Preradović, Leben und Werk*“ek; *Pogovor Hermi Löbl knjigi: Paula Preradović, ICH BIN EIN ROTER ROSENSTRAUCH, UND DU BIST MEINE ERDE*, izašla 1981. u nakladi Fritz Molden.

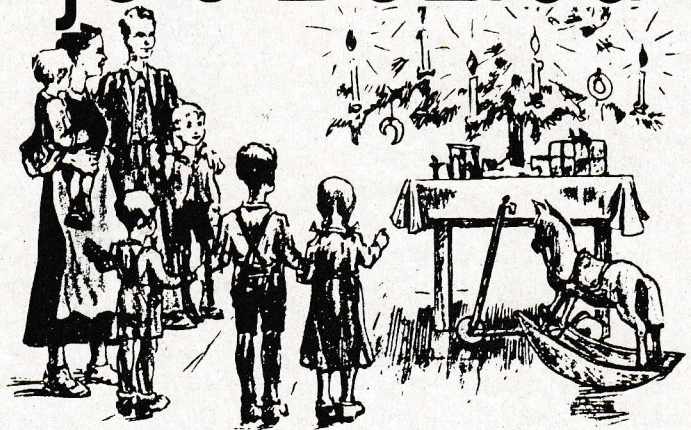

Premišljavanje o Božiću

Približava se opet na koncu ljeta za četire tajeodne najlipši čas - advenat i kot vrhunac ovoga vrimenta - Božić. Veli se, da su dani med prvom i četvrtom adventskom nedijom puni čekanja, priredjivanja, ljubavi, mira, veselja. Predstave dice se sigurno slažu s ovim Božićnim kipom. Svaki se spominja, kako jur na početku decembra/prosinca nije mogao dočekati, ta 24. dan miseca, kako se je skočio jutro rano iz stelje (ako je uopće mogao spati od znatiželje) pun veselja, ča će mu Mali Jezuš svega pokloniti na večer.

Ali kakova je stvarnost, kad se človik jednoč prebudi iz ove ditinske sanje. Jesu li svi 24 dani još uvijek najlipši čas ljeta? Čuti svaki mir u sebi, kad misli na Božićno vrime? Čeka svaki nestrpljivo Badnjak? Ili je decembar/prosinac, misec najvećega stresa, kad nezna, kade kupiti dare (ako je uopće riješio, ča svega svojim bližnjim, obitelji, darovati poznancem)? Ili se boji, kako će najbolje preživiti božićne dane i podnositi sve goste, ki se svenek na ovakove svetke javu? Ili nezna kako će se najbolje ponašati, da ne zbantuje sve, ki imaju kotno on sam, najlipše predstave/predodžbe o ovi dani, da bude (barem) po obrazu veseo, a ne tužan ili preveć deprimiran.

Sada se opet čuju razgovori o veliki i mali poteškoća Božićnoga vrimenta. Jedni vidu problem samo u tom, kako čedu najti časa za kupovanje poklonov. Drugim se kadu glave, ar nisu još niti odlučili, ča čedu položiti pod Božićno drivo. Rješenje ovakovoga problema, stres i gužva u prodavaonica moru biti sigurno zanimljivi i zadovoljavajući, kad se zna, ča si drugi želji i kad si predstavlja, kako

ta drugi ispod rasvićenoga driva vadi iz papira, iz škrabljice ono, ča si je jur svenek željio, kad vidi svitile oči onoga, komu su sfalile riči, kimi će se zahvaliti.

Postoji ali i pogibel da se doživi priredjivanje za ov svenetak kot velika muka, kad se samo zbog običaja kupuje i daruje, kad se človik čuti dužan, ar svaki isto čini, ali nije dosta hrabren, da prekine ovu tradiciju, zato kađ se boji govora ljudi ili samoga sebe, da će mu konačno ča faliti, ča ali ionako nikada nije doživio u potpunosti ili se ipak još ufa, da će morebit kadakoč još doživiti to veselje Božićnoga vrimenta i da neće propasti svaka izvanrednost ovoga velikoga svetka.

Morebit ove dane neki ravno zato doživljavaju u velikoj depresiji, kad preveć očekuju od sebe ili - još gorje - od drugih, s kimi svečuju Božić. Skoro svaki je na Badnjak u krugu svoje obitelji ili rodbine ili kašnje u krugu svojih prijateljev. Za jednoga je 24. decembar najlipši dan ljeta, drugi si želji da bi Božić jur bio prošlost.

Da se ravno ov dan tako različno doživljava, ima čuda uzrokov, čiji zviranjak se mora ali iskati u obiteljskom žitku. Božićni svetki — tako se veli — su svetki obitelji. Narodjenje Jezuševog se svečuje u krugu najbližih, skupa se priredjuje, moli, jači, daruje, vičera, pohodi rodbina

i konačno se skupa ide u crikvu. Kad se sve ceremonije doma obvršu samo na vanjski, kad fali samo ta mala rič „skupa“, onda se počne katastrofa ovoga dana. Čuda ki je doma jur zdavno pozabio tu malu rič, živi samo za sebe, govori samo to, ča je potribno. Ravno na Božić — na svetak familije — se očekuje, da se ova situacija u obitelji za 180 gradov mora preobrnuti. S najboljom nakanom se človik rano stane, da će se truditi, biti uljudan i veseo, ar ipak u sebi vidi neki idealni kip od ovoga dana. Tu čežnju su mu stvorili drugi ljudi, ki puni veselja nestrpljivo čekaju ov dan. Kad doma ali prva rič spade, se odlomi i prvi kamenčić toga nutarnjega ideala. Od jutra do večeri se najde čuda prilikov za bezobrazne riči, naime onda, kad svaki u familiji ima drugi kip o svitu, i nijedan nije pripravan ga malo skrojiti na ideju drugoga, nego još i naprotiv, svenek pokušava oktroirati svoju volju drugomu. Tako se do večera ovde i onde lamaju kusić za kusićem od ideala. Ostatak ove iluzije svaki sam poruši, kad mu kod premišljavanja svi problemi opet na pamet padu, ke je drugda već ili manje uspješno potisnuo. Dobro, nije to lipa situacija, siditi s drugimi kod božićnoga driva, ali ipak sam deprimirano sanjati o svojem ditinstvu i jur zdavno izgublje-

nom veselju na ov 24. decembar/prosinac — i to nij najlipše.

Ipak postoji ufanje, da će kada-tada najti, ča sada još željno išće, ar morebit će kada spoznati, da mora sam pridonesti veselju, a ne samo drugim krivicu davati, ako svečevanje u krugu svoje familije već nij moguće, onda je lipše s drugimi ljudi, ar „rodbina se ne da izibrati; ali svoji prijatelji“. Najgorje mi se činu oni ljudi, kim Božić čisto ništ ne veli („...za mene je to dan kot svaki drugi, samo s tom razlikom, da neznam ča činiti od dugčasa, ar nimam nikakove zabave, skoro svi lokali su zaprti“). Ki ovako trizno gleda ov dan, je izgubio nešto važnoga za samoga sebe: sposobnost veseliti se (da se približava neobičan dan, da će komu pokloniti dar, da će sam primiti poklon), sposobnost za neku čuti. Tužno je, da ne postoji već niti jedan dan, niti jedna

stvar u ljetu, niti jedno osebito duševno stanje, ništa, ča prekida monotoniju svakidanjega žitka. Ostanu samo „puste“ činjenice - stres kod kupovanja, gužva u trgovini, djelo na Badnjak, smišno stajanje okolo božićnoga driva, prazni govori, (morebit niti to) izminjanje darov, nepodnošljivi pohodi rodjakom i dugčas. Konačno je i ljudi, ki se nisu pozabili iz božićne tradicije na svoj 16. rodjendan, kim vjera ili barem ceremonija 24. decembra ča značu, ki vidu u svakoj minuti ovoga dana ča posebnoga, ki se i malo drugačije ponašaju prema drugim, ljubezno, veselo, ki čutu mir u svojem srcu, kim se ne poruši jur dopodne Božićna slika, ki su pripravni za svečevanje, ki se veselu opet po dugom času doživiti obrambu u svojoj familije kot u prošli ljeti, ki moru druge razveseliti, ki neznaju, kako se zahvaliti za poklon. Onda još i ne bludi, ako na 24. decembar

ne poliće snig. Koliko razlikov je u psihičkom doživljavanju Božića, a kako malo razlikov je u vanjskom običaju ovoga dana. Jedan gleda Badnjak već od religiozne strani kot dan rodjenja Kristuševoga, drugomu značu sviće, adventski vijenac, Božićno drivo, dari, jačenje, kadjenje već - a treći vidi samo stres i djelo oko ovi svetki. Ali svi na isti način pripravljaju za Sveti večer, morebit s tom razlikom da se u neki familija ne daruje. A konac svetka je skoro za svakoga polnočica u crikvi. Na kakov način se doživi Badnjak ili Božić, je li veselo, tužno, deprimirajuće ili čisto prez svake čuti; u jednom se svi slažu: najlipši su Božićni dani kroz dičinje oči. A samo odrašćeni — ako nij u obitelji diće, ka moru druge sa svojim veseljem pridobiti — skoro nisu u stanju od srca svečevati ov Velik svetak.

Ljuba Sinovac

C A R T O O N

POEZIJA . . . POEZIJA . . . POEZIJA . . . POEZIJA .

STARA JESEN

PARUN

Dani žute i padaju na zemlju kao zlato.
Nitko se nije sagnuo. Prico magle,
nitko nije pošao za tobom.

I vratio se vjetar granama, da ostane tu
do njihova smiraja.

A čovjek, i opet podmuklo sâm,
nije rekao nijednu riječ za oproštaj
posljednjoj ljepoti koja se rađa
u njemu, kao pjesma umirućeg.

TIHO, O TIHO GOVORI MI JESEN

CESARIĆ

Tiho, o tiho govori mi jesen:
Šuštanjem lišća i šapatom kiše.
Al zima srcu govori još tiše.
I kada sniježi, a spušta se tama,
U pahuljama tišina je sama.

RASTANAK U JESEN

TADIJANOVIĆ

Zaboravi vedro ljeto: i sunce, i žito zrelo;
Zaboravi milovanja u večeri meke,
Sreću srdaca naših.

Jesen je, Lelijo, jesen:
Kišna i siva jesen,
I treba da se mladi rastanemo.

Lišće u tvom vinogradu
Požutjelo, osušeno,
I većinom popadalo
Po umornoj crnoj zemlji.

Jesen je, Lelijo, jesen:
Kišna i siva jesen,
I treba da se tiho rastanemo.

Zaboravi vedro ljeto: i sunce, i žito zrelo;
Zaboravi milovanja u večeri meke,
Sreću srdaca naših.

Motiv jeseni u poeziji

Ako otvoreno idemo kroz svijet, će nam u oči pasti, da se priroda stalno minja. Znamda najsilnija promjena (pravoda stoprv za zamazanu prirodu najsilnije!) se događa svako ljeto u jeseni.

Ta fenomen „jesen“ tako prouzrukuje jako različne reakcije. S ovimi trimi pjesmami sam izabrala čitljive verbalne reakcije trih hrvatskih pjesnikov.

Jako lipimi metaforami nam Vesna Parun slika kip stare jeseni, kade žuti dani padaju na zemlju kot šaro lišće. U

jesenskoj magli se još radujemo posljednjoj lipoti. Stojeći pred ovim kipom, čutimo melankoliju i mrzao vjetar človičje samoće.

Perfektna harmonija riči pjesme Dobriše Cesarića čara na papir jesenske zvuke. Jesen je čas mira - tišina vlada, šuštanje lišća, šaptanje kiše.

Dragutin Tadijanović konačno jesen povezuje s rastankom. Po plodnom ljetu mu se zemlja čini umorna u kišnoj sivoj, suroj jeseni — dohaja njegov čas rastanka.

Premda ovi pjesniki tako različno opisuju svoje jesenske čuti, mi se čini da u svi tri pjesma čujem neki temeljni zvuk.

To je zvuk tišine, beskrajne kiše - simbol umiranja i samoće. Takove čuti u meni prouzrokuju tu promjenu od toploga, svitloga ljetnoga vremena k hladnomu, suromu jesenskomu. I ta stalna promjena će me opet nanovič presenetiti u dođućem protuliću.

ANITA CSENAR

I M P R E S S U M

vlasnik, izdavač, nakladnik / eigentümer, herausgeber, verleger:
hrvatski akademski klub, schwindgasse 14/10, 1040 Beč/wien
tisak / druck: wograndl-druck, 7210 matrštof/mattersburg
urednik / redakteur: stanko horvath, 1040 beč, schwindg. 14/10

wb

B LA Z E N

B O Z C

S R I C N O

1988.

V a n z e l j i H A K

P.b.b.
Erscheinungsort: Wien
Verlagspostamt : 1040

DRUCKSACHE

BENCICS du Nivola
Waldhofweg 6
7000 Eisenstadt